

Διδακτική της Λογοτεχνίας

Ενότητα 7: Η οργάνωση του μαθήματος της λογοτεχνίας

Βενετία Αποστολίδου
Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Η οργάνωση του μαθήματος της λογοτεχνίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

1. Λογοτεχνία και άλλα μαθήματα.
2. Η μεθόδευση της διδασκαλίας.
3. Η διδακτική ενότητα.
4. Η μέθοδος project.
5. Οι φάσεις της διδασκαλίας μίας διδακτικής ενότητας.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Λογοτεχνία και άλλα μαθήματα

Διδασκαλία Γλώσσας και Λογοτεχνίας

Η διδασκαλία της λογοτεχνίας και η διδασκαλία της γλώσσας δεν ταυτίζονται. Προβλέπεται μία ώρα την εβδομάδα διδασκαλία της λογοτεχνίας σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού Σχολείου.

Λογοτεχνία και άλλα μαθήματα

Ανάλογα με το θέμα που μας απασχολεί, η ανάγνωση λογοτεχνικών βιβλίων μπορεί να σχετίζεται (και να παίρνει ώρες) με τα μαθήματα της Ιστορίας, της Μελέτης Περιβάλλοντος, της Γεωγραφίας, ενώ πολλές δραστηριότητες είναι εικαστικές και μουσικές και μπορούν να γίνονται στα αντίστοιχα μαθήματα, σε συνεργασία με τον διδάσκοντα.

Νέο ΠΣ και Φιλαναγνωσία

Το πρόγραμμα φιλαναγνωσίας του ΕΚΕΒΙ και το νέο ΠΣ για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας έχουν τους ίδιους στόχους και δεν συγκρούονται σε κανένα σημείο. Το ΠΣ είναι η ομπρέλα, κάτω από την οποία μπορούν να ενταχθούν οι δράσεις που προτείνονται από το ΕΚΕΒΙ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η μεθόδευση της διδασκαλίας

Μεθόδευση της διδασκαλίας 1

Δεν διδάσκουμε το κείμενο.
Διδάσκουμε τον μαθητή.

Μεθόδευση της διδασκαλίας 2

Η μεθοδολογική μας προσέγγιση βασίζεται σε δύο παιδαγωγικές μεθόδους: τη διδασκαλία σε ομάδες και τη μέθοδο project. Τούτο δεν σημαίνει πως καταργείται η μετωπική διδασκαλία.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η διδακτική ενότητα

Μονάδα οργάνωσης του μαθήματος

Η μονάδα οργάνωσης του προτεινόμενου Προγράμματος Σπουδών είναι η διδακτική ενότητα. **Διδακτική ενότητα** ονομάζουμε μια ολοκληρωμένη αναγνωστική και μαθησιακή διαδικασία η οποία στηρίζεται σε μια αρχική ιδέα που μπορεί να είναι ένα θέμα ή ένα λογοτεχνικό είδος, πραγματοποιείται μέσα από ένα σύνολο ομοειδών ή ομόθεμων κειμένων και διαρκεί αρκετό χρονικό διάστημα.

Διδακτική ενότητα

Προτείνονται τρεις διδακτικές ενότητες για μια σχολική χρονιά. Κάθε διδακτική ενότητα είναι σχεδιασμένη ως project, προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της λογοτεχνίας. Η διάρκειά του είναι δύο με τρεις μήνες, ανάλογα με τη συχνότητα των ωρών διδασκαλίας και των δραστηριοτήτων που θα γίνουν. Όπως σε όλα τα project, η διδασκαλία των ενοτήτων μας αναπτύσσεται σε φάσεις, με διακριτή στοχοθεσία στην κάθε μία. Οι φάσεις αυτές είναι συνήθως τρεις.

Οι προτεινόμενες διδακτικές ενότητες (Α', Β', Γ' τάξη)

Α' τάξη: Από την προφορική στη γραπτή λογοτεχνία.

Β' τάξη.

- Το παραμύθι.
- Ποίηση και τραγούδι.
- Οικογένεια.

Γ' τάξη.

- Λογοτεχνία και φύση.
- Το ταξίδι.
- Φιλικές σχέσεις.

Οι προτεινόμενες διδακτικές ενότητες (Δ', Ε', Στ' τάξη)

Δ' τάξη.

- Το παιχνίδι στη λογοτεχνία.
- Κόμικς.
- Ιστορίες άλλων λαών.

Ε' τάξη.

- Χιουμοριστικές ιστορίες.
- Η ποίηση ως παιχνίδι λέξεων και εικόνων.
- Λογοτεχνία και κινηματογράφος.

Στ' τάξη.

- Εικόνες του τόπου μου.
- Επιστημονική φαντασία.
- Ο ξένος.

Φάσεις διδασκαλίας μίας διδακτικής ενότητας

- Α' Φάση: Πριν από την ανάγνωση.
- Β' Φάση: Ανάγνωση-παρουσίαση.
- Γ' Φάση: Μετά την ανάγνωση.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η μέθοδος project

Γιατί μέθοδο project 1;

- Η μέθοδος project είναι μία ανοιχτή διαδικασία μάθησης τα όρια και οι διαδικασίες της οποίας δεν είναι αυστηρά καθορισμένα και εξελίσσεται ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση και τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων. Αποτελεί έναν τρόπο ομαδικής διδασκαλίας στην οποία συμμετέχει αποφασιστικά όλη η τάξη και είναι στο σύνολό της υπεύθυνη για τη διαμόρφωση και διεξαγωγή της μαθησιακής διαδικασίας.

Γιατί μέθοδο project 2;

Με την υιοθέτηση της μεθόδου project γίνεται μεταφορά βάρους από τη διδασκαλία στη μάθηση και στην ανακάλυψη, τόσο των μαθητών όσο και των δασκάλων τους. Η μέθοδος project προϋποθέτει την ανάληψη πρωτοβουλίας εκ μέρους των μαθητών, την **ανακαλυπτική μάθηση** (discovery learning), την ομαδική εργασία των μαθητών, τη συνέχεια της σχολικής εργασίας σε περισσότερη από μία σχολική ώρα, την τελική της παρουσίαση στην στενότερη (τάξη ή και σχολείο) ή και ευρύτερη κοινότητα (γειτονιά, πόλη), την αλλαγή του ρόλου του δασκάλου από κύριο καθοδηγητή σε συντονιστή και εμπυχωτή της σχολικής εργασίας. Με τη μέθοδο project προμοδοτείται η παραγωγή πρωτότυπου υλικού, η έρευνα στο 'πεδίο' ή τις βιβλιοθήκες, το άνοιγμα του σχολείου στην κοινότητα εντός της οποίας αυτό λειτουργεί.

Ποια είναι η σχέση ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας και μεθόδου project;

- Στη μέθοδο project έχουμε πάντα ομαδοσυνεργατική διδασκαλία.
- Εργασία σε ομάδες μπορούμε όμως να έχουμε και στο πλαίσιο παραδοσιακά οργανωμένων διδασκαλιών.

Τι προσφέρει η εργασία σε ομάδες στη διδασκαλία της λογοτεχνίας;

- Μειώνεται το άγχος του νοήματος, το άγχος δηλαδή που προκαλεί στο μαθητή η αίσθηση ότι πρέπει, με το τέλος της ανάγνωσης, να μπορεί να απαντήσει μόνος του στο δάσκαλο για το τι κατάλαβε.
- Ασκείται ένας ήπιος έλεγχος στον μαθητή από τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας ως προς το αν διάβασε το λογοτεχνικό κείμενο που έχουν αναλάβει.
- Οι μαθητές, στο εσωτερικό της ομάδας, διαπραγματεύονται τα νοήματα του κειμένου και, μέσα από τη συζήτηση, φθάνουν σε μια πιο ολοκληρωμένη προσωπική ερμηνεία.
- Υπάρχει η δυνατότητα η τάξη, στο σύνολο της, να ασχοληθεί με περισσότερα κείμενα καθώς η κάθε ομάδα θα μελετήσει διαφορετικό κείμενο.
- Δίνονται κίνητρα για ανάγνωση, καθώς οι μαθητές ακούν τους συμμαθητές τους να παρουσιάζουν και να συστήνουν λογοτεχνικά βιβλία.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Οι φάσεις της διδασκαλίας μίας διδακτικής ενότητας

Α' φάση: Πριν από την ανάγνωση 1

Η φάση αυτή είναι πολύ σημαντική, καθώς «χτίζει τις γέφυρες» μεταξύ των κειμένων και των μαθητών μας. Ο κυριότερος σκοπός της είναι να δώσει κίνητρα για την ανάγνωση που θα ακολουθήσει και να πλουτίσει το γνωστικό και πολιτισμικό ορίζοντα των μαθητών, δημιουργώντας ένα πλαίσιο προβληματισμού που θα διευκολύνει την εξαγωγή νοήματος.

Α' φάση: Πριν από την ανάγνωση 2

Τα κείμενα που χρησιμοποιούμε σε αυτή τη φάση είναι συνήθως μη λογοτεχνικά (επιστημονικά, πληροφοριακά, δημοσιογραφικά, οπτικά, ηλεκτρονικά) αλλά και μικρά λογοτεχνικά κείμενα (μικρά διηγήματα, αποσπάσματα από μεγαλύτερα πεζά, ποιήματα) που διαβάζονται μέσα στην τάξη και προετοιμάζουν την κυρίως ανάγνωση που θα ακολουθήσει.

Β' φάση: Ανάγνωση – Παρουσίαση 1

Οι μαθητές διαβάζουν μεγαλύτερα κείμενα στο σχολείο και στο σπίτι. Έχει μεγάλη σημασία το σχολείο να ζητά από τους μαθητές να διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα στο σπίτι.

Β' φάση: Ανάγνωση – Παρουσίαση 2

Η τάξη χωρίζεται σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να διαβάσει και να παρουσιάσει ένα διαφορετικό κείμενο. Έτσι μπορεί να επιτευχθεί μια διαφοροποιημένη διδασκαλία καθώς κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει ένα ή περισσότερα κείμενα που να ταιριάζουν στις δυνατότητές της και στις επιθυμίες της. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει κάποιες εργασίες πάνω στο κείμενό της τις οποίες παρουσιάζει στην ολομέλεια της τάξης.

Β' φάση: Ανάγνωση – Παρουσίαση 3

Πώς γίνεται η παρουσίαση ενός βιβλίου;

Πετυχημένη είναι εκείνη η παρουσίαση βιβλίου η οποία κατορθώνει: α) να δώσει όλα τα απαραίτητα στοιχεία για το βιβλίο με σαφήνεια, έτσι ώστε οι ακροατές να κατανοήσουν περί τίνος πρόκειται, β) να εκφράσει τις προσωπικές ερμηνείες των μελών της ομάδας, γ) να θέσει ερωτήματα προς συζήτηση στην οποία θα εμπλακεί όλη η τάξη.

Παρουσίαση βιβλίου 1

Καλό είναι να έχει τα εξής διακριτά μέρη:

- **α) Σύντομη αναφορά στα βασικά στοιχεία μιας ιστορίας.** Οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν σύντομα στις εξής ερωτήσεις:
- Πού εκτυλίσσεται η ιστορία;
- Πότε εκτυλίσσεται η ιστορία;
- Ποιοι είναι οι βασικοί ήρωες;

Παρουσίαση βιβλίου 2

- Ποιος μιλά, ποιος είναι ο αφηγητής;
- Τι συμβαίνει στην ιστορία; Ποια είναι τα βασικά γεγονότα της πλοκής;
- Ποια είναι η δομή του βιβλίου; (από πόσα μέρη, κεφάλαια αποτελείται;).
- Ποιο είναι το θέμα του βιβλίου;

Παρουσίαση βιβλίου από ομάδα μαθητών

- β) **Ανάγνωση χαρακτηριστικών αποσπασμάτων από το βιβλίο.**
- γ) **Παρουσίαση των αποτελεσμάτων των ερευνητικών τους εργασιών, αλλά κυρίως εκφράζουν τις ερμηνείες, τις απόψεις, τις εκτιμήσεις τους για το θέμα του βιβλίου, για τους ήρωες. Το μέρος αυτό διαρκεί περισσότερο από τα δύο προηγούμενα αλλά είναι και το πιο ευέλικτο διότι μπορεί να παρουσιαστούν πολύ διαφορετικές εργασίες.**

Γ' Φάση: Μετά την ανάγνωση 1

Στη φάση αυτή οι μαθητές μας παράγουν το δικό τους λόγο όχι πια γύρω από τα κείμενα, αλλά γύρω από το θέμα της διδακτικής ενότητας με την οποία ασχολήθηκαν. Ο σκοπός της φάσης αυτής είναι να διαπιστώσουν όλοι, διδάσκοντες και διδασκόμενοι, τι καινούριο έμαθαν, ποιες αντιλήψεις σχημάτισαν, ποια συναισθήματα ένιωσαν μέσα από τις αναγνώσεις και τις συζητήσεις τους. Η παραγωγή λόγου νοείται ως έκφραση προσωπικών αντιλήψεων και στάσεων που μπορεί να επιτευχθεί με γλωσσικές αλλά και μη γλωσσικές δραστηριότητες.

Γ' Φάση: Μετά την ανάγνωση 2

Σ' αυτή τη φάση ζητείται από τους μαθητές να γράψουν, ατομικά ή ομαδικά, ένα κείμενο ανάλογο του είδους που διάβασαν, να κάνουν έρευνα και να γράψουν μια συνθετική εργασία. Στις εργασίες αυτής της φάσης αξιοποιούνται συνήθως μοτίβα, λογοτεχνικοί χαρακτήρες και επεισόδια από τα βιβλία που διαβάστηκαν αλλά και οι ειδικότερες γνώσεις γύρω από το λογοτεχνικό είδος ή φαινόμενο που μελέτησαν. Με τις τελικές αυτές δραστηριότητες, άλλοτε πιο «καλλιτεχνικές» (όπως είναι η συγγραφή ή διασκευή ποιημάτων, θεατρικών έργων) και άλλοτε πιο «επιστημονικές» (όπως είναι η συγγραφή συνθετικών εργασιών), ολοκληρώνεται η διδακτική ενότητα, δηλ. το project.

Δραστηριότητες για τους μαθητές

Μιλούμε για **δραστηριότητες** κατά τις οποίες οι μαθητές δρουν, παράγουν κάτι που μπορεί να παρουσιαστεί και όχι για **ερωτήσεις κατανόησης** πάνω στο κείμενο.

Είδη δραστηριοτήτων για τους μαθητές

- Κειμενικές (προφορικές ή γραπτές).
- Εικαστικές.
- Μουσικές.
- Ερευνητικές.
- Δραματικές (δραματοποίησης).
- Δημιουργικής γραφής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 1

- Γιάννης Παπαδάτος: *Παιδικό βιβλίο και φιλιαναγνωσία. Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις – Δραστηριότητες*. Εκδ. Πατάκης 2009. Κωδ. Στο Εύδοξος: 21878.
- Frey, Karl (1986). *Η μέθοδος 'project'*/ μτφρ. Κλεονίκη Μάλλιου. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Maingain, Alain, Barbara Dufour & Gerard Fourez (2007). *Διδακτικές προσεγγίσεις της διαθεματικότητας*/ μτφρ. Χαράλαμπος Ράπτης. Αθήνα: Πατάκης.
- Αγγελάκος, Κώστας επιμ. (2003). *Διαθεματικές προσεγγίσεις της γνώσης στο ελληνικό σχολείο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γκετμανένκο, Ναταλία & Γιουλιάννα Πογκόσοβα (2009). *Ακούμε, διαβάζουμε, σκεφτόμαστε. Εγχειρίδιο της ενωμένης διαθεματικής ανάγνωσης*. Αθήνα: Γρηγόρη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 2

- *Διαθεματικότητα και εκπαίδευση: Διδακτικές εφαρμογές στην προσχολική, την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, Πρακτικά 8ου Επιμορφωτικού σεμιναρίου (Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, 6-8 Νοεμβρίου 2003). Αθήνα: Πατάκης.*
- Ποσλιανέκ, Κριστιάν (1996). *Να δώσουμε στα παιδιά την όρεξη για διάβασμα/ μτφρ. Στέση Αθήνη. Αθήνα: Καστανιώτης.*
- Χρυσ αφίδης, Κώστας (1994). *Βιωματική επικοινωνιακή διδασκαλία, η εισαγωγή της μεθόδου project στο σχολείο. Αθήνα: Gutenberg.*
- Μάγος, Κώστας (2003). *Για τη μέθοδο project. Στη σειρά Κλειδιά και Αντικλειδιά, ΠΕΜ, ΥΠΕΠΘ, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (www.kleidiakaiantikleidia.net).*

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Βενετία Αποστολίδου.
«Διδακτική της Λογοτεχνίας. Οργάνωση του μαθήματος της λογοτεχνίας».
Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS217/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Κερμανίδου Θεοδώρα
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό εξάμηνο 2014-2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

